

Ясірова Ю. Ф.

аспірант кафедри міжнародних відносин та зовнішньої політики
Маріупольського державного університету
(Маріуполь, Україна), E-mail: juliya_yasirova@ukr.net

ФІНАНСУВАННЯ ПОЛІТИЧНИХ ПАРТІЙ РЕСПУБЛІКИ КІПР: НА ШЛЯХУ ДО ПРОЗОРОСТІ

***Анотація.** В дослідженні розкриваються нагальні питання фінансування політичних партій в Республіці Кіпр. Особливу увагу приділено законодавчим актам, регулюючим діяльність партій, порівнюються закони про фінансування політичних партій 2011 р. і 2012 р. Автор аналізує рекомендації міжнародних організацій по боротьбі з корупцією. У висновку виділяються етапи формування системи фінансування кіпрських партій. Автором надаються прогноз та пропозиції щодо подальших кроків на шляху до прозорості в партійних фінансах.*

***Ключові слова:** Республіка Кіпр, політичні партії, політичне фінансування, боротьба з корупцією, GRECO.*

Постановка проблеми. Проблема незаконного фінансування партій останнім часом викликає все більше скандалів. Тому громадяни в європейських країнах сьогодні демонструють зростаючу стурбованість у зв'язку з неналежним впливом фінансів на процес прийняття політичних рішень. Поступова втрата незалежності політичних партій створює тривожну ситуацію. Умови, в яких політичні партії здійснюють свою діяльність змінилися за останні десятиліття. Сьогодні вони потребують значних фінансових ресурсів, щоб отримати видимість і політичну підтримку своїх ідей [2, с. 11]. По-перше, значно ускладнилися виборчі технології, що викликає різке подорожчання передвиборних кампаній і, відтак, настільки ж різке підвищення потреб політичних партій в додатковому фінансуванні. По-друге, зросла політична активність бізнесу, що породило потужну хвилю «політичних інвестицій». По-третє, великих масштабів набирає корупція політичної еліти, яка підриває авторитет інститутів влади, довіру до них з боку громадян [15, с. 177].

Особливої актуальності формування фінансових ресурсів політичних партій та регулювання цього процесу набуває сьогодні в Республіці Кіпр. Адже згідно з останніми дослідженнями Євробарометру 90% кіпріотів вважає, що занадто тісні зв'язки між бізнесом і політиками призводять до корупції, 83% заявляє, що єдиним шляхом для досягнення успіху у бізнесі є політичні зв'язки, а 78% населення вважає, що корупція є широко поширеною в країні [9]. Ці питання на Кіпрі. Отже на Кіпрі прозорість фінансування політичних партій має важливе значення і розглядаються в рамках боротьби з корупцією, багато з форм якої впливають з клієнтських відносин партій з основними донорами. До того ж цією темою останнім часом займаються різні громадські організації та дослідницькі центри: Громадяни попереду, Міжнародна прозорість – Кіпр, GRECO (Група держав проти корупції Ради Європи). А в 2014 р. вибухнув скандал щодо отримання партіями ДІСІ та АКЕЛ 2 млн. євро від фірми одного з грецьких бізнесменів Focus Maritime Corporation [10].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різними аспектами регулювання діяльності політичних партій загалом, та їхнього фінансування зокрема займаються європейські науковці, серед яких: І. Бейзен, М. Валецькі, Х. Вернардакіс, Ф. Касал Бертоа, Д. Пічіо, а також групи дослідників Міжнародного інституту демократії та сприяння виборам, Комітету з конституційних питань Європейського парламенту і т. д. В рамках звітів міжнародних організацій розглядаються питання фінансування кіпрських політичних партій в контексті боротьби з корупцією на Кіпрі: звіт по боротьбі з корупцією в ЄС / Кіпр, звіти про оцінку GRECO і т. д. Останні тенденції за темою дослідження знаходять відображення в публікаціях кіпрських шукачів

М. Ікономіду, М. Лоїзу, Х. Неофітіду, М. Крамвія-Капарді.

Формулювання цілей статті. Метою даної статті є визначення особливостей формування системи фінансування політичних партій в Республіці Кіпр, визначення етапів на шляху до прозорості цієї системи.

Виклад основного матеріалу. Загалом, політичні партії вперше згадані в Конституції Кіпру, прийнятій в 1960 р. В статті 73 говориться про політичні партії як про парламентські групи і регулюється їхнє представництво і процесуальні обов'язки [14]. З того часу конституційні положення щодо політичних партій не змінювалися. Так І. Бейзен та Ф. Касал Бертоа виділяють групи країн за ступенем стійкості нормативної бази в партійному регулюванні і визначають Кіпр як країну зі стійкою нормативно-правовою базою в цьому аспекті. Вони також зазначають, що Конституція Кіпру в першу чергу зосереджувалася на парламентському аспекті партійної діяльності. Така модель конституціоналізації не обов'язково визнає партії як інститути чи організації за суттю, але як функціональну необхідність парламенту. Дослідники виділяють ще одну особливість регулювання політичних партій в південно-європейських країнах, яка полягає в тому, що воно відбувається не згідно єдиного закону про партії, а різні аспекти розсерджені серед варіацій закону про фінансування партій, закону про вибори або ж цивільного кодексу. Так, Республіка Кіпр відноситься до тих країн, де був прийнятий лише закон про фінансування партій. Ця відсутність спеціального законодавства пояснюється частково культурною спадщиною більш ліберальних англосаксонських традицій, які в цілому менш схильні втручатися в регулювання діяльності партій. В своєму дослідженні І. Бейзен та Ф. Касал Бертоа приділяють увагу і окремо питанням регулювання фінансування партій. Вони зазначають, що в той час як партії практично в усіх європейських демократіях мають доступ до державного фінансування, Кіпр є одним із винятків з загальної картини. Там політичні партії мали покладатися виключно на приватне фінансування аж до 1991 р., коли кіпрська Рада Міністрів прийняла постанову, що гарантує державне фінансування партій з парламентським представництвом [3].

Отже, фінансування політичних партій не ставилося на порядок денний в Республіці Кіпр більше 30 років незалежності країни. Незважаючи на важливу роль політичних партій в суспільному житті Кіпру, головні аспекти їхньої діяльності не були предметом державного регулювання. Крім того, сфера приватного фінансування політичних партій залишалася повністю нерегульованою і не підлягала будь-якій формі вимог до прозорості.

Більше того, всі ці роки не було ніяких загальних вимог реєстрації політичних партій, як не було вимог бути зареєстрованою або визнаною політичною партією для того, щоб брати участь у виборах. Будь-яка партія, яка в силу старих юридичних визначень вважалася політичною партією, могла брати участь у виборах. В 1989 р. лише були визначені вимоги щодо реєстрації партій для того, щоб вони мали право на придбання, володіння або розпорядження майном Законом № 199 «Про політичні партії (придбання, володіння та розпорядження рухомим і нерухомим майном)» [12].

В 1999 р. Республіка Кіпр приєдналася до Групи держав проти корупції / GRECO. Звіт про оцінку першого раунду був оприлюднений в 2001 р., звіт про оцінку другого раунду – в 2005 р. В 2003 р. на Кіпрі був створений Координаційний орган проти корупції. В тому ж році Республіка Кіпр прийняла рекомендації GRECO щодо прозорості в фінансуванні партій зобов'язуючись їх реалізувати [1]. До того ж ще в 2001 р. ПАРЕ опублікувала Рекомендації щодо системи фінансування партій. Серед них зазначалося, що необхідно, з одного боку, розподіляти фінансові внески відповідно до політичної підтримки партій, яка оцінюється на основі кількості голосів на виборах або кількості отриманих місць у парламенті, а з іншого боку, необхідно дозволити новим партіям увійти на політичну арену і конкурувати на справедливих умовах з більш усталеними партіями [4]. Ці положення не відповідали

кіпрській системі надання державного фінансування лише парламентським партіям.

Так, з 2004 р. вперше на порядок денний була поставлені питання регулювання фінансування партій. Тоді вперше та невдало був представлений до розглянення законопроект. Далі така спроба була зроблена в 2007 р. Ці законопроекти були предметом численних дискусій у парламенті протягом 2005-2010 рр. В 2010 р. Комітет з діяльності інститутів мав справу з «приватним законопроектом 2009», названим Закон «Про реєстрацію, фінансування політичних партій та інші подібні питання», метою якого було. надання правових рамок діяльності політичних партій і регулюванню їхнього фінансування. Важливим фактором стало прибуття на Кіпр в жовтні 2010 р. робочої оцінюючої групи GRECO в рамках третього оцінюючого раунду, розпочатого ще в 2007 р. Протягом цього візиту група оцінювала саме прозорість партійного фінансування і надала рекомендації. Всі матеріали і звіт був опублікований в квітні 2011 р. А ще в лютому 2011 р. парламент Республіки Кіпр прийняв Закон про реєстрацію, фінансування політичних партій та інші подібні питання [7].

Цей закон скорочено називають Законом про політичні партії, хоча за суттю він регулює лише деякі аспекти функціонування партій і не є комплексним. Він став важливим досягненням, оскільки вперше розглядав ряд першорядних питань. Закон вводить загальне визначення того, що є легальною партією і надає поняття правосуб'єктності політичних партій. Тобто була закладені правові рамки функціонування політичних партій. Основними в цьому законі стали питання фінансування. Слід помітити, що було дуже важко дійти політичного консенсусу для введення правил фінансування партій, а особливо приватного.

Отже закон 2011 р. передбачає, в першу чергу фінансування всіх зареєстрованих політичних партій для покриття частки їхніх виборчих та операційних витрат. Розміри державного фінансування визначаються Радою Міністрів та включені до державного бюджету. Парламентські партії отримують одну частку у рівному розмірі, а іншу частку відповідно до кількості голосів, отриманих на останніх виборах. Закон також передбачає фінансування парламентських і непарламентських партій на парламентських, муніципальних та європейських виборах. Таке фінансування залежить від мінімальної кількості висунутих кандидатів і мінімальної кількості виборчих округів і муніципалітетів. Державне фінансування надавалося виключно партіям та ніколи окремим кандидатам на виборах. Непряме державне фінансування надається політичним партіям підчас парламентських виборів і кандидатам на президентських виборах в формі безкоштовного ефірного часу. Ніяка інша форма непрямого державного фінансування даним законом не затверджувалася [12].

Приватне фінансування політичних партій та виборчих кампаній до приїзду робочої оцінюючої групи GRECO в 2010 р. не регулювалося. Таке фінансування було дозволене без будь-яких обмежень. Не було заборони на анонімні внески, не було і будь-яких обмежень щодо того звідки і ким пожертва була надана (фізичною особою, юридичною особою, з-за кордону) і щодо розміру внесків [5].

Тобто, в 2011 р. на Кіпрі були вперше представлені норми, регулюючі фінансування політичних партій з приватного сектору. Відповідно до статті 5 Закону про політичні партії, партії мають право отримувати законні приватні грошові внески, або від названої особи або анонімно. Однак, кожен такий внесок на рік не може перевищувати 8000 євро від фізичних осіб, 20000 євро від компаній з обмеженою відповідальністю і 30000 євро від компаній, перерахованих в фондовій біржі. Крім того, політична партія не має права приймати приватні внески від будь-яких державних органів, осіб або компаній, приймаючих участь в роботі казино або тоталізаторів або контролюючих їх, незаконних підприємств або державних компаній, а також від компаній, які контролюються іншими державами. Тим не менш, передбачається, що внески можуть бути отримані без обмежень від державних органів якщо вони виступають в якості спонсорів у заходах, організованих партіями. І нарешті, в законі

міститься правило, згідно з яким, незважаючи на попередні положення про обмеження, пожертви політичним партіям в цілому з відомих або анонімних джерел допускаються, якщо такі внески зберігаються в Спеціальному загальному фонді парламенту. Такі внески згодом розподіляються щорічно серед політичних партій відповідно до виборчого відсотку.

Закон 2011 р не передбачає оподаткування ані державного ані приватного фінансування. Політичні партії не обмежені стосовно їхніх витрат (державних або приватних коштів). Слід, однак, відзначити, що принаймні, 80% витрат повинні бути передані виключно через банківські установи [12].

Окремою статтею розглядається не менш важливе питання контролю за фінансуванням та витратами партій. В Республіці Кіпр немає конкретного бухгалтерського законодавства, яке застосовується до політичних партій. До прийняття Закону про політичні партії, вони мали зобов'язання загальної звітності, що відносяться до будь-якої юридичної особи. Крім того, політичні партії, які отримували державне фінансування, зобов'язувалися надавати звіти про витрачання цих коштів Голови парламенту протягом трьох місяців після закінчення фінансового року. У той час як ця вимога застосовується до тих політичних партій, які були представлені в парламенті, ряд інших партій не мали зобов'язань. Крім того не було ніякого зобов'язання надавати звіти про фінансування з приватних джерел. Це було головним недоліком [5].

Однак, з прийняттям закону 2011 р. ситуація змінилася. Стаття 6 закону передбачає, що фінансове управління політичних партій, у тому числі їх доходів і витрат, підлягає щорічному аудиту Генерального аудитора відповідно до загальних стандартів бухгалтерського обліку. Це означає, що всі зареєстровані на Кіпрі політичні партії зобов'язані вести книги звітності, які відповідають вимогам фінансової звітності Республіки Кіпр. Крім того, цей же розділ передбачає, що політичні партії мають оприлюднювати резюме своєї фінансової звітності, а Генеральний аудитор публікувати звіт з аудиту.

Закон про політичні партії також вводить адміністративні санкції за порушення цього закону. Стаття 8 передбачає, що комісар Реєстру політичних партій, отримавши доповідь Генерального аудитора може розслідувати передбачувані порушення положень закону. Комісар повинен провести слухання. Якщо підтвердиться, що порушення мало місце він за згодою з Генеральним аудитором може накладати адміністративні штрафи (до 8000 євро) на політичні партії. У випадках повторення порушення може бути накладено санкції у вигляді часткового або повного позбавлення регулярного фінансування партії. Такі рішення являють собою адміністративний акт, який підлягає судовому перегляду. Крім того, Стаття 5 (2) передбачає санкції (штраф у розмірі до 10000 євро) за порушення дозволених щорічних грошових лімітів по внесках до політичної партії, що є кримінальним злочином. Це стягнення може бути застосоване і до вкладника і до приймача [12].

Таким чином, прийняття Закону про реєстрацію, фінансування політичних партій та інші подібні питання стало наслідком активної роботи GRECO. Цей закон не охоплює всі аспекти діяльності політичних партій. До того ж представлені в законі положення носять загальний характер. Наприклад, документ містить деякі загальні правила і критерії щодо виділення державного фінансування, але не має детального регулювання як і на що ці гроші повинні витратитися і т. д..

З огляду на це в звіті про оцінку GRECO третього раунду (квітень 2011 р.), незважаючи на тезу про те, що цей закон позначив прогрес у плані прозорості фінансування політичних партій в Республіці Кіпр, йому була надана негативна оцінка. В тому ж звіті організація надала ряд рекомендацій щодо вдосконалення документу, як наприклад:

- враховувати фінанси інших організацій, які пов'язані прямо чи опосередковано з політичними партіями або знаходяться під їхнім контролем;

- переконатися, що облікова інформація оприлюднюється своєчасно і є всеосяжною.
- ввести загальну вимогу для політичних партій розкривати всі приватні пожертвування (у тому числі не грошові та спонсорство), які вони отримують поза встановлених обмежень, разом з особистістю донора;
- ввести звітність про всі доходи та витрати, пов'язані з виборчими кампаніями, доводити її до широкої громадськості через відповідні проміжки часу;
- гарантувати, що фінансування передвиборчих кампаній і всі виборчі витрати враховуються у звіті, який надається Генеральному аудитору та забезпечити чіткі правила для подання такої звітності йому і т. д. [5].

Так, з метою відповідності рекомендаціям GRECO у вересні 2011 р. почалося обговорення закону в Комітеті з діяльності інститутів щодо змінення закону. В вересні 2012 р. робиться пропозиція прийняття нового документа, яким дію закону 2011 р. буде скасовано. Вже в грудні того ж року був поставлений на голосування новий закон [7]. В грудні 2012 р. вступив в силу новий Закон про реєстрацію та фінансування політичних партій 175(І)/2012. Нововведення та змінення були представлені наступним чином. Партії повинні представляти комплексні річні звіти для незалежного аудиту. Виборчі доходи і витрати повинні міститися в цих щорічних звітах, але не є обов'язковим окремо вираховувати ці суми, як це рекомендується GRECO. Змінені обмеження на приватне фінансування: 50000 євро на рік для названої особи та 1000 євро для анонімної особи. Також введені обмеження щодо внесків від державних органів у вигляді спонсорства для проведення заходів, організованих партіями або їхніми організаціями до суми або вартості 20000 євро на рік. Змінені також розміри штрафу за адміністративні порушення, які були на позначці до 10000 євро і стали до 20000 євро. До того ж стаття 6 закону 2012 р. зобов'язує партії надавати повну інформацію в бухгалтерських книгах, які ведуться на кожен рік окремо та поєднують в собі данні і партійних організацій. Новою вимогою стала відповідність цих книг діючим Міжнародним стандартам фінансової звітності, а не внутрішнім національним стандартам [11].

Проаналізувавши новий закон, можемо дійти висновку, що він відповідає на ряд пропозицій, піднятих GRECO. Закон спрямований на забезпечення більшої підзвітності та забезпечення єдиних стандартів бухгалтерського обліку політичних партій та перевірки їхніх рахунків, що розповсюджується не тільки на доходи та витрати, а й активи і борги. Закон охоплює політичні партії та пов'язані з ними організації, такі як молодіжні клуби та студентські асоціації.

Але, як зазначається у звіті ЄС про боротьбу з корупцією, хоча прийняття закону 2012 р являє собою важливий крок вперед, його не достатньо, щоб досягти необхідної прозорості та підзвітності. Неохопленими залишаються деякі аспекти. По-перше, закон охоплює партії, але не охоплює окремих кандидатів. По-друге, він не містить окремих положень щодо моніторингу фінансів, пов'язаних з виборчими кампаніями або окремими пожертвуваннями вище певного порогу. По-третє, законом не передбачено своєчасне і комплексне видання партійних рахунків [1].

Група держав проти корупції з приводу прийняття нового закону перевірила, наскільки Республіка Кіпр дотрималася наданих нею рекомендацій з питань прозорості фінансування партій. Так в 2013 р. GRECO публікує Звіт про відповідність третього раунду, в якому зазначає, що значні зусилля були спрямовані для того, щоб виконати рекомендації, але було здійснено задовільно два з восьми пунктів. Так, наприклад, висловлено стурбованість з приводу відсутності вимог щодо розкриття інформації. Адже за Законом 175(І)/2012 немає обов'язку розкривати особистість донорів або суми пожертвувань, отриманих від кожного з них [5].

Отже, з прийняттям Закону про реєстрацію та фінансування політичних партій 175(І)/2012, Республіка Кіпр має «помірний» закон, що регулює прозорість у фінансуванні партій, зі значними слабкими сторонами і недоліками. Це викликало

жваві дискусії серед суспільних організацій і політичних партій. Організація «Громадянський фронт» («Πολίτης μισθός») висунула свої пропозиції щодо фінансування партій, які були запропоновані до розгляду в парламенті, але відхилені партіями АКЕЛ, ДІКО, ДІСІ, ЄВРОКО та частково ЕДЕК. Серед таких пропозицій наприклад: покарання за затримки подання фінансової звітності у вигляді штрафу 10000 євро за кожен місяць затримки; публікація партіями фінансової звітності, а не тільки звіту Генерального аудитора (як це було зазначено в законі 2011 р.); переміщення доходів, витрат партій лише через банківські установи країни, а не готівкою; полегшення умов для фінансування непарламентських партій для надання можливості новим партіям брати участь у політичному житті, з метою політичного оновлення та демократизації [7].

Надалі продовжувалися дискусії та обговорення питання фінансування політичних партій. В червні 2014 р. було проведено нараду за темою «Закон про політичні партії та політичні рухи (модифікований) 2013-2014 рр. » за участю організації Міжнародна прозорість – Кіпр, яка внесла наступні пропозиції щодо реформування Закону про політичні партії 2012 р., серед яких:

- повинні бути представлені в деталях джерела доходів і розподіл капіталу і витрат.
- створити інформаційний портал, на якому оприлюднюються щорічні перевірені консолідовані рахунки, імена донорів, докладний звіт про державне спонсорство політичних партій та його вартість, щорічні звіти Генерального аудитора і Комісара.
- надавати незалежну оцінку пожертвам (у вигляді послуг і т. д.), чим повинен займатися зареєстрований оцінювач.
- податковий департамент має мати доступ до імен та сум всіх донорів, щоб уникнути відмивання грошей.
- запропонований закон має відноситися до компетенції Уповноваженого з фінансування політичних партій з великим набором функцій.
- будь-яке порушення закону повинне передбачати позбавлення державного фінансування принаймні на 12 місяців [8].

Тим не менш, ведуться лише обговорення до реалізації рекомендацій або пропозицій не вистачає консенсусу політичних сил для прийняття нового закону.

Як вже зазначалося вище, повідомлення про підозрілі грошові операції ДІСІ та АКЕЛ з компанією FOCUS викликали резонанс у суспільстві. Вони також стали причиною внесення на обговорення проблем прозорості фінансування політичних партій Палатою Представників. На засіданні Комітету з діяльності інститутів в квітні 2015 р. було обговорено новий законопроект разом із зауваженнями Генерального аудитора та пропозиціями до закону від політичних партій. Планується прийняття нового закону, який регулював би функціонування та фінансування партій. Найбільш складними питаннями в ході обговорення стали статус пов'язаних з партіями організацій та спонсорство партій. Отже, прийняття законопроекту націлене на повну гармонізацію з рекомендаціями GRECO. Серед іншого, його положення включають:

- аудит фінансової звітності партій або Генеральним аудитором або призначеним незалежним Комісаром політичних партій.
- обов'язкове зазначення усіх внесків політичними партіям.
- фінансування всіх парламентських і непарламентських партій.
- розподілення 22% державного фінансування між парламентарськими партіями в рівній мірі, а розподілення залишку на основі виборчої сили.

Цей закон повинен також модернізувати і функціонування партійної системи. Більш конкретно, законодавство визначає, які партії беруть участь у виборах. Необхідним вважається щонайменше 2 роки політичної діяльності партії до виборів для можливості участі в них, а також підписання декларації принаймні 100 члена-

ми [13].

Таким чином, питання фінансування політичних партій в Республіці Кіпр є сьогодні вкрай важливим. Головною особливістю формування системи партійного фінансування в країні стає те, що державному регулюванню ця система підлягала протягом багатьох років незалежності. Лише в 1991 р. була прийнята постанова Ради Міністрів, яка гарантувала державне фінансування парламентських партій. Отже перший етап було позначено датами отримання незалежності 1960 р. до 1991 р., протягом якого не існувало ніяких обмежень і контролю за партійними фінансами, але і не було державного фінансування. Рамками другого етапу визначаємо 1991 – 2011 рр. до прийняття Закону про реєстрацію, фінансування політичних партій та інші подібні питання, як роки, коли політичні партії Республіки Кіпр мали право на державну підтримку за умови проходження до парламенту, але питання приватного фінансування і взагалі контролю за грошовими надходженнями і витратами не підіймалися. Тут слід відзначити наступну особливість. В процесі законодавчого регулювання фінансування партій з метою досягнення прозорості неабияку роль відіграли міжнародні організації. На нашу думку, це не просто пов'язано з діяльністю Групи держав проти корупції / GRECO, до якої Республіка Кіпр приєдналася в 1999 р. Ми вважаємо, що це питання слід розглядати в контексті європеїзації політичних партій. Адже партійні системи за П. Мейером набули найбільших змін в умовах розповсюдження європейських норм і стандартів. Можливо, прийняття постанови про державне фінансування партій і відбулося лише в 1991 р., після того як було офіційно Республікою Кіпр прийнято курс на євроінтеграцію в 1990 р. і почався процес гармонізації. До того ж боротьба з проявами корупції в партійному фінансуванні є на сьогодні одним з найбільших викликів для багатьох європейських демократій. А дослідник М. Валецкі, наприклад, зазначає, що стандартизація норм, на яку спрямовані антикорупційні ініціативи Ради Європи (одним із інститутів якої і є GRECO), стала головним чинником, який вказує європеїзацію регулювання фінансування партій [6]. З 2011 р. виділяємо початок сучасного етапу у формуванні системи фінансування кіпрських політичних партій. Від тоді комплексно почали ставитися на порядок денний та регулюватися державне та приватне фінансування, питання контролю та звітності. Позначився цей етап активною роботою GRECO в напрямку прозорості партійних фінансів на Кіпрі, наданням рекомендацій і роботою з їхнього виконання.

Отже, пошуки ідеальної моделі системи фінансування політичних партій в Республіці Кіпр продовжуються. Шляхом до досягнення прозорості є, в першу чергу, гармонізація з міжнародними нормами. Саме тому продовжується робота парламенту з узгодження і прийняття нового регулюючого документу. На цьому етапі важливим, на нашу думку, є досягнення компромісу між головними політичними силами. Адже питання фінансів є для них достатньо болючими. Вважаємо за необхідне враховувати в цьому контексті також фактор розповсюдженої на Кіпрі практики *gusfeti* (патрон-клієнтських відносин), що ще більше вкорінює корупційні схеми в повсякденну діяльність кіпрських партій. Тобто, процес обговорення і прийняття нового закону, наскільки б він не був важливим, може затягнутися надовго.

Слід помітити також, що в умовах тісних зв'язків між бізнесом і політикою на Кіпрі, виникає ще один аспект в рамках дослідження шляхів до досягнення прозорості в фінансуванні кіпрських політичних партій. Так, вважаємо за необхідне поставити в законні рамки державного регулювання лобі. Адже практика внесків від приватних осіб, які намагаються вплинути на партії, на процес прийняття рішень є широко розповсюдженою на Кіпрі, хоча поняття «лобі» ніким не використовується. Що є ще однією особливістю політичної системи країни та представляє собою перспективний напрям дослідження.

БІБЛІОГРАФІЧНІ ПОСИЛАННЯ:

1. Annex. Cyprus. To the EU Anti-Corruption Report [Електронний ресурс] / European Commission – Brussels, 2014. – Режим доступу: <http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we>

do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_cyprus_chapter_en.pdf (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

2. Biezen I. Financing political parties and election campaigns – guidelines / I. Biezen. – Strasbourg: Council of Europe Publishing, 2003. – 82 с.

3. Biezen I., Casal Bértoa F. Party regulation in post-authoritarian contexts: Southern Europe in comparative perspective, South European society and politics [Електронний ресурс] / I. Biezen, F. Casal Bértoa. – Режим доступу: www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13608746.2014.888275 (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

4. Recommendation 1516 (2001). Financing of political parties / Parliamentary Assembly of the Council of Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=http%3A%2F%2Fassembly.coe.int%2FDocuments%2FAdoptedText%2Fta01%2FEREC1516.htm> (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

5. Third Evaluation Round Compliance Report on Cyprus [Електронний ресурс] / GRECO. – Режим доступу: [www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)24_Cyprus_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)24_Cyprus_EN.pdf) (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

6. Walecki M. The Europeanization of political parties: influencing the regulations on political finance [Електронний ресурс] / M. Walecki // EUI Working Paper MWP. – San Domenico di Fiesole, 2007. – № 2007/29/ – Режим доступу: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/7363/MWP-2007-29.pdf?sequence=1> (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

7. Διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων (GRECO). Χειρισμός θέματος από τους «Πολίτες Μπορώ» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.politesmprosta.org/greco-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CE%B1/ (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

8. Εισηγήσεις της οργάνωσης Διεθνής Διαφάνεια-Κύπρος αναφορικά με το θέμα της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=199576 (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

9. Η διαφθορά ζει και βασιλεύει σε Ελλάδα και Κύπρο [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://gr.euronews.com/2014/02/03/diafthora-corruptio-ellada-kypros-cyprus-greece-eurovarometro/> (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

10. Κυπριανού Δ. Κύπρος: Αποκαλύψεις για χρηματοδότηση κομμάτων από Έλληνα επιχειρηματία [Електронний ресурс] / Δ. Κυπριανού. – Режим доступу: www.protothema.gr/politics/article/370857/kypros-apokalypseis-gia-hrimatodotisi-kommaton-apo-ellina-epiheirimatia/ (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

11. Νόμος που προνοεί για την εγγραφή και την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και άλλα συναφή θέματα. Αριθμός 175(Ι) του 2012 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cylaw.org/nomoi/arith/2012_1_175.pdf (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

12. Ο περί Πολιτικών Κομμάτων Νόμος του 2011 (20(Ι)/2011) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2011_1_20/full.html (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

13. Οικονομίδου Μ. Μεταξύ σφύρας και άκμονος ο πολιτικός νόμος. Ενστάσεις και προβληματισμοί γύρω από τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας [Електронний ресурс] / Μ. Οικονομίδου. – Режим доступу: www.kathimerini.com.cy/mobile.php?modid=2&artid=205416 (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

14. Το Σύνταγμα της Κύπρου [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/constitution_gr/constitution_gr#1](http://mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/constitution_gr/constitution_gr#1) (дата звернення 20.02.2015) – Назва з екрану.

15. Баглай М. В., Лейбо Ю. И., Энтин Л. М. Конституционное право зарубежных стран. Учебник для вузов / Под общ. ред. М. В. Баглая, Ю. И. Лейбо, Л. М. Энтина. – М. : Норма, 2004. – 832 с. [с. 177]

REFERENCES:

1. Annex. Cyprus. To the EU Anti-Corruption Report (2014), available at: http://ec.europa.eu/dgs/home-affairs/what-we-do/policies/organized-crime-and-human-trafficking/corruption/anti-corruption-report/docs/2014_acr_cyprus_chapter_en.pdf (Accessed 20 February 2015)

2. Biezen, I. (2003) *Financing political parties and election campaigns – guidelines*,

Strasbourg, Council of Europe Publishing, 82 p.

3. Biezen, I., Casal Bértoa, F. *Party regulation in post-authoritarian contexts: Southern Europe in comparative perspective, South European society and politics*, available at: www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/13608746.2014.888275 (Accessed 20 February 2015)

4. *Recommendation 1516 (2001). Financing of political parties*, available at: <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=http%3A%2F%2Fassembly.coe.int%2FDocuments%2FAdoptedText%2Fta01%2FEREC1516.htm> (Accessed 20 February 2015)

5. *Third Evaluation Round Compliance Report on Cyprus* available at: [www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3\(2012\)24_Cyprus_EN.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/greco/evaluations/round3/GrecoRC3(2012)24_Cyprus_EN.pdf) (Accessed 20 February 2015)

6. Walecki, M. (2007) 'The Europeanization of political parties: influencing the regulations on political finance' In *EUI Working Paper MWP*, San Domenico di Fiesole, № 2007/29/ — available at: <http://cadmus.eui.eu/bitstream/handle/1814/7363/MWP-2007-29.pdf?sequence=1> (Accessed 20 February 2015)

7. Διαφάνεια στη χρηματοδότηση των κομμάτων (GRECO). Χειρισμός θέματος από τους «Πολίτες Προστά», available at: www.politesmprosta.org/greco-%CE%B4%CE%B9%CE%B1%CF%86%CE%B1%CE%BD%CE%B5%CE%B9%CE%B1-%CF%83%CF%84%CE%BF%CE%BD-%CF%80%CE%B5%CF%81%CE%B9-%CF%80%CE%BF%CE%BB%CE%B9%CF%84%CE%B9%CE%BA%CF%89%CE%BD-%CE%BA%CE%BF%CE%BC%CE%BC%CE%B1/ (Accessed 20 February 2015)

8. Εισηγήσεις της οργάνωσης Διεθνής Διαφάνεια-Κύπρος αναφορικά με το θέμα της χρηματοδότησης των πολιτικών κομμάτων, available at: www.stockwatch.com.cy/nqcontent.cfm?a_name=news_view&ann_id=199576 (Accessed 20 February 2015)

9. Η διαφθορά ζει και βασιλεύει σε Ελλάδα και Κύπρο, available at: <http://gr.euronews.com/2014/02/03/diafthora-corruptio-ellada-kypros-cyprus-greece-eurovarometro/> (Accessed 20 February 2015)

10. Κυπριανού Δ. Κύπρος: Αποκαλύψεις για χρηματοδότηση κομμάτων από Έλληνα επιχειρηματία, available at: www.protothema.gr/politics/article/370857/kupros-apokalypseis-gia-hrimatodotisi-kommaton-apo-ellina-epiheirimatia/ (Accessed 20 February 2015)

11. Νόμος που προνοεί για την εγγραφή και την χρηματοδότηση των πολιτικών κομμάτων και άλλα συναφή θέματα. Αριθμός 175(Ι) του 2012, available at: www.cylaw.org/nomoi/arith/2012_1_175.pdf (Accessed 20 February 2015)

12. Ο περί Πολιτικών Κομμάτων Νόμος του 2011 (20(Ι)/2011), available at: www.cylaw.org/nomoi/enop/non-ind/2011_1_20/full.html (Accessed 20 February 2015)

13. Οικονομίδου Μ. Μεταξύ σφύρας και άκμονος ο πολιτικός νόμος. Ενστάσεις και προβληματισμοί γύρω από τον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας, available at: www.kathimerini.com.cy/mobile.php?modid=2&artid=205416 (Accessed 20 February 2015)

14. Το Σύνταγμα της Κύπρου, available at: www.mfa.gov.cy/mfa/mfa2006.nsf/constitution_gr/constitution_gr#1 (Accessed 20 February 2015)

15. Baglay, M. V., Leybo Yu. I., Ehntin L. M. (2004) *Konstitutsionnoe pravo zarubezhnykh stran. Uchebnik dlya vuzov [Constitutional law of foreign countries]*, Moscow, Norma, 832 p.

Ясирова Ю. Ф., аспирант кафедры международных отношений и внешней политики Мариупольского государственного университета (Мариуполь, Украина), E-mail: juliya_yasirova@ukr.net

Финансирование политических партий Республики Кипр: на пути к прозрачности.

Аннотация. В исследовании раскрываются актуальные вопросы финансирования политических партий в Республике Кипр. Особое внимание уделено законодательным актам, регулирующим деятельность партий, сравниваются законы о финансировании политических партий 2011 г. и 2012 г. Автор анализирует рекомендации международных организаций по борьбе с коррупцией. В заключении выделяются этапы формирования системы финансирования кипрских партий. Автором предоставляются прогноз и предложения относительно дальнейших шагов на пути к прозрачности в партийных финансах.

Ключевые слова: Республика Кипр, политические партии, политическое финансирование, борьба с коррупцией, GRECO.

Yasirova Y. F., postgraduate student Department of international relations and foreign policy office of the Mariupol State University (Mariupol, Ukraine), E-mail: juliya_yasirova@ukr.net

Political party funding in the Republic of Cyprus: towards transparency.

Abstract. The issue of transparency of financing of political parties in the Republic of Cyprus has recently caused more debate. This topic is on the agenda of international organizations with the aim to combat corruption, of the Cyprus Parliament discussing Political Parties Law. The aim of this study is to determine the features of formation of the financing political parties' system in the Republic of Cyprus, to allocate the stages towards transparency of this system. Considering the evolution of the party finance regulating system in the Republic of Cyprus author identifies three stages: 1960 – 1991, 1991 - 2011, 2011 – till nowadays. These stages he divided according to the degree of state control over political financing. In this context, special attention was paid to the Law on registration, financing of political parties and similar issues in 2011 and 2012, which for the first time regulate public and private financing, anonymous donations, as well as reporting and control. Along with this recommendations of the public and international non-governmental organizations for the adoption of amendments to current legislation to promote reform in the existing system are considered. Particular attention is paid to the Group of States against Corruption / GRECO and to the Third Evaluation Report on Cyprus on transparency of party funding. The author concludes that the adoption of these two documents was the result of the GRECO recommendations. Separating features towards to transparency in political party funding in the Republic of Cyprus, the author points out not only the important role of international organizations. He finds out that this issue should be considered in the context of Europeanization of political parties. Comparing stages of European integration of the island with the stages mentioned above, he points to the Europeanization of party funding regulation in Cyprus. In summary, the author provides forecasts about the prospects for reforming of the Cypriot party funding regulatory system, the need to discuss the issue of legalization lobby in Cyprus.

Key words: the Republic of Cyprus, political parties, political financing, the fight against corruption, GRECO.

УДК 327.7

Яшна Н. О.

аспірантка

Дніпропетровського національного університету

імені Олеса Гончара

(Дніпропетровськ, Україна), E-mail: Nata.dnepr@mail.ru

ЗОВНІШНЯ ПОЛІТИКА ЄС В АРКТИЧНОМУ РЕГІОНІ

Анотація. Розглянуто та проаналізовано арктичний вектор зовнішньої політики Європейського Союзу. Основний акцент автором робиться на окресленні та визначенні пріоритетних напрямків реалізації зовнішньополітичних інтересів даного співтовариства в Арктичному регіоні. Робиться наголос на зростанні впливу ЄС у вирішенні проблем, пов'язаних із зміною клімату, розв'язанням територіальних претензій між країнами, розвитку нових транспортних маршрутів та збереженням культурної спадщини населення Арктики. Авторка намагається визначити статус зазначеного інтеграційного об'єднання і засади, на яких втілюються у життя цілі та інтереси ЄС в Арктичному регіоні.

Ключові слова: зовнішня політика, Європейський Союз, інтереси, Арктика, геополітична розстановка сил, Арктична Рада.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день внаслідок глобальних змін у світовій політиці геополітичне та економічне значення Арктики значно зростає. Це зумовлено, насамперед, освоєнням нових північних територій країнами, які зацікавлені у видобутку енергоресурсів, побудові нових морських шляхів та секторальному поділі територій даного регіону. Всі ці та інші питання привертають увагу провідних держав світу, які мають кордони з Арктикою і навіть тих, що знаходяться досить віддалено від арктичних територій. Не залишилось осторонь у цьому напрямку діяльності і таке інтеграційне об'єднання як Європейський Союз.

Останнім часом ЄС активно почав проявляти інтерес до арктичних справ, намагаючись посилити вплив та ступінь своєї участі у вирішенні проблем Арктичного